

GRØNLANDS ORNITHOLOGI FRA DE ÆLDSTE TIDER TIL OMKRING AAR 1900

AF

O. HELMS

(Foredrag holdt i »Dansk Ornithologisk Forening«).

Da jeg i sin Tid udarbejdede mine Foredrag om dansk Ornithologi, var det min Tanke at lade dem efterfølge af tilsvarende for Grønlands, Islands og Færøernes Vedkommende, saaledes at jeg heller ikke her holdt mig til selve Litteraturen, men ogsaa omtalte de Mænd, der havde skrevet Værkerne, om jeg saa maa sige prøvede at iklæde Bøgerne Kød og Blod. Der er mange, der har læst en Del af, hvad der er skrevet om Grønlands Fugle, men jeg vil søge ogsaa at give lidt Kendskab til de paagældende Forfattere; for de flestes vedkommende indskrænker Kundskaben om disse sig til enkelte fastslaaede Sætninger som, at HANS EGEDE var Grønlands Apostel, at OTTO FABRICIUS kunde ro i Kajak som Grønlænderne og at HOLBØLL var Inspektør i Grønland. Det Tidsrum, jeg behandler, gaar tilbage, saa langt vort Kendskab rækker og gaar fremetter til op imod Aar 1900; hvad der siden da er fremkommet, ligger os saa nær og er saa let tilgængeligt, at jeg ikke behøver at gaa nærmere ind herpaa. Ved denne Begrænsning bliver det væsentligst de afdøde Forfattere, jeg holder mig til, men at jeg ogsaa nævner nogle endnu levende er en given Sag.

Grønlands Ornithologi begynder først med HANS EGEDE's Kolonisation af Landet fra 1721; hvad vi ved om Fugle i Grønland før den Tid, er kun enkelte spredte Bemærkninger i de ældre Skrifter og i de søfarendes Beskrivelser, men de er ikke af stort Værd. Den Fugl, som faldt mest i Øjnene, selvfølgelig fordi den kendtes fra dens Anvendelse til Jagt i Europa,

var Falken, og det er ogsaa den, som omtales først af alle Fugle. I den ejendommelige Beretning, »Kongespejlet«, der er skrevet i det 13. Aarhundrede af en Nordmand med godt Kendskab til Grønland, fortælles, at Falkene findes i Grønland i større Mængde end i noget andet Land, og at de andetsteds vilde regnes for en stor Kostbarhed, men at man her ikke forstaar at udnytte dem. Falke nævnes ligeledes i IVAR BAARDSØN'S Beskrivelse af Grønland fra Midten af det 14. Aarhundrede; han var Forstander paa Gardar Bispegaard og beretter om Grønland og dets Natur. Af hvad Art hans Naturkyndighed var, kan man slutte sig til, naar man hører, at han foruden om de hvide Falke fortæller om Isbjørne med røde Pletter i Hovedet og om Bjerge af Sølv. I det 16. og 17. Aarhundrede foretoges flere Rejser til Grønland, bl. a. af DANELL, HUDSON, JAMES HALL og DAVIS. I DAVIS'S Rejsebeskrivelser, der er oversat paa Dansk af G. BUGGE og fremkomne i »Det grønlandske Selskabs Skrifter« omtales for blot at nævne et enkelt Eksempel, Ryper, Maager og »Søfugle«, hvad jo ikke er meget oplysende.

Nogen virkelig Kundskab om Grønlands Fugle faar vi først hos HANS EGEDE, der kom til Grønland i 1721, grundlagde den første Koloni, Godthaab og levede her som Missionær til 1736. HANS EGEDE er en Skikkelse, som det nok er værd at gøre lidt nærmere Bekendtskab med, og ingen, som har læst om hans Virken, kan andet end beundre, hvad han fik udrettet, og tillige den Sindsro, hvormed han trodsede alle Vanskeligheder uden at beklage sig. Han var af dansk Afstamning, født i Nordland i Norge; det grønlandske Klima synes ikke at have voldt ham Besværligheder, og det var maaske næppe altfor forskelligt fra, hvad han var vant til. Den eneste Gang, han egentlig klager over Vanskeligheder, er under den forfærdelige Koppeepidemi, som under hans Ophold rasede i Grønland, da $\frac{3}{4}$ af Befolkningen i Omegnen uddøde, og han selv og hans Familie et halvt Aar igennem delte Bolig med de syge. Foruden Beskrivelse af Missionsvirksomheden, de saakaldte »Relationer«, udgav han den første Naturbeskrivelse af Grønland, »Det gamle Grønlands nye Perlustration eller Naturel-Historie«. Bogen udkom i 1741, er oversat paa mange Sprog og genoptrykt for faa Aar siden.

Det er en Grønlands Historie, Ethnografi og Naturhistorie, som er værd at læse den Dag i Dag. Af Landfugle omtaler han Ørne, Ravne, Falke, Graasiskener og Snespurve, men behandler mere indgaaende Søfuglene, som jo ogsaa er dem, der har den største økonomiske Betydning for Grønlænderne. Han fortæller om Ederfuglene og beskriver deres uhyre Antal: »De dækker til Tider den hele Sø, hvor man skal frem, og naar de flyver op, kan man ikke se nogen Ende paa dem. De flyver nær Landet, og man kan skyde saa mange, man vil«. EGEDE udtaler iøvrigt sin Forargelse over Grønlændernes Ødelæggelse af Ederfuglenes Æg og Unger. Han omtaler forskellige Ænder og Alkefugle, Lunde, Tejste og Skarv og beretter om Ternerne, hvis Æg man kan samle i Tusindvis. Han skriver: »Kortelig sagt har jeg set alle de Søfugle, som findes i Nordland.« Ja, sandt nok, for den som var vant til at leve ved Kysten i Nordland i Norge, vilde Grønlands Fuglefauna næppe byde paa store Overraskelser.

Det næste Værk om Grønland, hvori Fugle omtales, er et meget kendt og højst ejendommeligt Arbejde, forfattet af en Mand, der aldrig selv havde været i Grønland, Hamburgerborgmesteren JOHAN ANDERSON'S »Nachrichten von Island, Groenland und der Strasse Davis«. ANDERSON har øjensynlig været en intelligent og kundskabsrig Mand og havde store naturhistoriske Samlinger; sine Meddelelser om Island og Grønland fik han fra Hamburger-Skipperne, der sejlede paa de nordlige Have, og hvad disse berettede ham, skrev han ned. Han fortæller indgaaende om Ryperne og om de forskellige Alkefugle, der yngler paa Fjeldene, om deres Ankomst og Afrejse, om hvordan Ungerne kommer i Vandet o. s. v. Indgaaende Beskrivelse giver han af en Isstormfugl, en Malle-muk, som en Skipper hjembragte levende, og som han tilsidst dræbte og dissekerede. At der ved ANDERSON'S Maade at forfatte paa kunde indsnige sig Fejl er vel ikke saa mærkeligt, og hans Bog gav Anledning til, at Danskeren NIELS HORREBOW nogle Aar efter udgav et Værk, som han kalder »Tilforladelige Efterretninger om Island«, men skønt han betegner ANDERSON som »den lærde og berømmelige«, lægger han ikke Skjul paa, at i Titelen paa hans egen Bog ligger Eftertrykket paa Ordet »tilforladelige«, og at den

er skrevet for at rette de Krøniker, den lærde Mand har ladet sig bilde ind.

Naturligt nok var det Præsterne, de eneste akademisk uddannede Mænd, der kom til Grønland, som særlig beskæftigede sig med Landets Natur, derunder ogsaa med Fuglene. Den første, fra hvem vi har virkelig indgaaende Omtale af Grønlands Fugleverden, er den tyske Missionær DAVID CRANTZ, der i 1733, altsaa medens Egede endnu virkede i Landet, grundlagde Missionsstationen Ny Herrnhut, tæt ved Godthaab. I 1765 udgav han sin »Historie von Groenland«, der indeholder en fuldstændig Beskrivelse af Landet og dets Natur, Indbyggerne og deres Levevis og fremfor alt Anlæggelsen af Missionsstationen og dens Historie. CRANTZ havde øjensynlig Forkundskaber paa det naturhistoriske Omraade; han havde til sin Raadighed JOHANNES JONSTON'S store Naturhistorie, der var udkommen et Aarhundrede før, havde læst JOHAN ANDERSON'S Bog og BRÜNNICH'S »Ederfuglens Beskrivelse«. Han giver en nøjere Beskrivelse af Ryperne og deres Levevis Sommer og Vinter, fortæller om Ravnenes Graadighed, omtaler de to Slags Ederfugle, Gejrfuglen, Skarven og de forskellige Maager og Alkefugle. Missionær H. C. GLAHN har i en Bog fra 1771, »Anmærkninger over de tre første Bøger af Hr. DAVID CRANTZ'S Historie om Grønland«, givet nogle Tilføjelser til CRANTZ'S Omtale af Fuglene og meddeler tillige en Liste paa 43 Arter af grønlandske Fugle. Men Grønlands Ornithologi skylder GLAHN mere. I »Grønlandsk Selskabs Skrifter« er udgivet de Dagbøger, GLAHN førte under sit Ophold i Grønland fra 1763 til 1768. GLAHN havde ført en noget omtumlet Tilværelse, før han kom til Grønland, havde bl. a. været i fransk Krigstjeneste; hans teologiske Eksamen var just ikke taget med Udmærkelse. GLAHN levede, saaledes som det ofte er berettet om OTTO FABRICIUS, meget sammen med Grønlænderne og kunde som en dygtig Kajakroer følge dem paa deres Færd. Under sit Grønlandsophold førte han vidtløftige Dagbøger over alt, hvad han oplevede og iagttog, ialt 6 Bind, men af disse findes nu kun tre, det ene endda i Afskrift med vilkaarlige Udeladelser. I Dagbøgerne giver han en indgaaende Skildring af Landet og Folket, samt af hvad han selv oplevede, men det, som særlig interesserer os, er de Stykker om Fugle,

han hist og her indfletter, ofte med særdeles indgaaende Omtale af de forskellige Arter. Han havde gode Forkundskaber i Ornithologi, han citerer LINNÉ, STRØM's »Søndmøres Beskrivelse«, de Beskrivelser af nordiske Fugle, GUNNERUS har givet i »Det kgl. norske Videnskabernes Selskabs Skrifter« og Beretningerne om Fugle i LUKAS DEBES's Bog om Færøerne. I Dagbøgerne findes meget udtømmende Beskrivelser af Lunde, Alk og Søkonge, af Islom, Kjøver og Graasisken. Omtalen af Gejrfuglen, der skulde fylde 5 Sider i Manuskriptet, er desværre udeladt i den eneste Afskrift, der findes, og efter hvilken Bogen er udgivet. Man kan ikke være i Tvivl om, at der ud af GLAHN's originale Manuskript vilde kunne samles en hel Grønlands Ornithologi, hvis det kunde findes.

Hvad GLAHN saaledes ikke fik fuldført, naaede den, som efter ham skrev om Grønlands Fugleverden, OTTO FABRICIUS, der kom til Grønland 1768, samme Aar som GLAHN drog hjem. FABRICIUS's Liv og Virken er andetsteds behandlet saa indgaaende, at jeg her kun skal nævne enkelte Hovedpunkter og naturligvis mest holde mig til hans Betydning for Ornithologien. FABRICIUS var ligesom GLAHN Præst, men hans Bane var gaaet ad den slagne Landevej. Sin Lyst til Grønland havde han rimeligvis faaet som Barn gennem HANS EGEDE, som var en af hans Faders Venner. Som 24aarig drog han til Grønland som Missionær uden i Forvejen at have givet sig af med naturhistoriske Studier og med LINNÉ's »Systema naturæ« som eneste naturhistoriske Værk i sit Bibliothek. Han blev i Grønland til 1773, levede først ved Kolonien Frederikshaab, senere ved det øde Udsted Illuilersuk, hvor han delte Levevis med Grønlanderne og færdedes sammen med dem. Under Grønlandsopholdet samlede han Materialet til sit berømte Værk »Fauna Groenlandica«, som han udarbejdede under nogle Aars Ophold som Præst i Fjeldbygden Drangedal i Telemarken. Fuglene fylder 70 Sider i hans Bog, og der gives en Beskrivelse af deres Ydre, Udbredelse, Biologi o. s. v., et Arbejde som den Dag i Dag kan hævde sin Plads. Det maa ikke glemmes, at da FABRICIUS udarbejdede Værket, var han ikke daarlig forsynet med litterære Hjælpemidler som Støtte for hans egne Optegnelser og Samlinger. Han havde de Værker, som jeg tidligere har nævnt under Omtalen af CRANTZ og GLAHN,

desuden de senere Udgaver af LINNÉ's »System naturæ«, og hans »Fauna Suecica«, ERIK PONTOPPIDAN's »Danske Atlas« og »Norges naturlige Beskrivelse«, OTTO F. MÜLLER's »Prodromus zoologiæ Danicæ« og BRÜNNICH's »Ornithologia borealis«, foruden talrige andre Værker. »Fauna Groenlandica« er skrevet paa Latin, et fuldkommen rent og klassisk Latin, ikke som adskillige Værker fra den Tid et Dansk, overklistret med latinske Gloser. En Oversættelse til Dansk af Afsnittet om Fugle og Pattedyr, foretaget af Forfatteren af denne Afhandling foreligger i »Det grønlandske Selskabs Skrifter« (1929). I »Fauna Groenlandica« er Beskrivelsen og Omtalen af Fuglene kort og knap, men FABRICIUS har i sit store Manuskript behandlet de forskellige Arter langt mere indgaaende, ofte ledsaget Teksten med Tegninger, som dog ikke er Mesterværker. Manuskriptet, der findes paa Det kgl. Bibliothek, er et stateligt Værk paa 8 Bind, hvoraf de to første handler om FABRICIUS's Jagttagelser i Grønland. Efter Opholdet i Norge var FABRICIUS Præst i Hobro og paa Ærø og kom derefter til Frelsers Kirke paa Christianshavn, og virkede her til sin Død i 1822 i en Alder af 78 Aar. Sine zoologiske Interesser bevarede han til det sidste, og talrige Artikler særlig om de lavere Dyr vedblev at fremkomme fra hans Haand. Om Fuglene findes der en Del i hans store Afhandling om Grønlændernes Fangstmaader, og et større Arbejde om Kongeederfuglen fremkom i 1792 i »Skrifter af Naturhistorieselskabet«.

Efter Fremkomsten af »Fauna Groenlandica« gaar der en længere Aarrække, i hvilken Tilvæksten til vor Kundskab om Grønlands Ornithologi kun er ringe. Først efter Ophøret af Napoleonskrigene begynder atter Udsendelse af Ekspeditioner til arktiske Opdagelser, og samtidig begynder der i Grønland af de dér ansatte Embedsmænd at foretages Indsamlinger til Zoologisk Museum, hvorom Beretninger offentliggøres af den ældre REINHARDT. Men midt under Krigsperioden er der en Mand, der berejser Grønland fra Nord til Syd og skaffer mange Oplysninger om Fugle; det er Mineralogen KARL LUDWIG GIESECKE, der i sin Rejsejournal, som væsentlig er af mineralogisk Indhold, paa mange Steder giver værdifulde Oplysninger om Fugle. GIESECKE var en højst mærkværdig Mand, Østriger af Fødsel og oprindelig Skuespiller og Skuespilfor-

fatter; bl. a. skal han have skrevet Teksten til MOZART's Opera »Tryllefløjten«. Han kom til Preussen, erhvervede sig Titlen Bergrat og foretog derefter sin lange Rejse til Grønland; han kom senere til Edinburgh som Professor i Mineralogi og døde som en højt anset og hædret Mand. Læser man WINGE's Bog, bliver man klar over, hvor meget GIESECKE egentlig har iagttaget af Fugle i Grønland.

De talrige Afhandlinger fra forskellige Rejser, som kun giver en kort Omtale af nogle enkelte Fuglearter, skal jeg ikke her komme ind paa; det vilde blive for vidtløftigt og være uden Interesse; kun enkelte behøver at nævnes. I 1819 udkommer EDWARD SABINE's »A memoir on the birds of Greenland«, en Liste over Grønlands Fugle med nærmere Omtale af de Arter, SABINE selv havde set paa sin Rejse med ROSS i 1818. Det var paa denne Rejse, SABINE fandt den Maage, som nu bærer hans Navn, ynglende paa de ligeledes efter ham opkaldte Øer i Melvillebugten. SABINE var den Gang Kaptajn i det engelske Artilleri, blev senere en meget berømt Fysiker; det er besynderligt, at en Mand, hvis Arbejde om Fuglene udkom i 1819 endnu lever i 1883, men han blev ogsaa 95 Aar. Fra Grønlands Østkyst faar vi nu ogsaa de første Underretninger om Fugle i den yngre SCORESBY's Rejsebeskrivelse fra hans Hvalfangster, en Bog, der udkom i 1822. I den zoologiske Del omtaler han 17 Arter, han har set, og enkelte omtales hist og her i Rejsedagbogen. Kun faa Aar efter kom der fra dansk Side Efterretning om østgrønlandske Fugle, idet der i GRAAH's Beretning om hans Rejse i 1828—31 meddeles om en Del Fugle truffet paa Østkystens sydlige Del. Der blev bl. a. set Svaner og fundet død paa Isen den nordamerikanske Brilleand, en gammel Han, som er afbildet i Rejsebeskrivelsen; den islandske Hvinand blev hjembragt. Det ornithologiske Udbytte skyldtes for en Del Botanikeren JENS VAHL, som deltog i Rejsen og senere opholdt sig nogle Aar i Vestgrønland, hvorfra han stadig sendte Fugle til Zoologisk Museum. W. A. GRAAH, der var Søofficer, var født i 1794 og blev efter sin Hjemkomst fra Østgrønland Medlem af Direktionen for den grønlandske og færøiske Handel; han døde i 1863.

Nu begynder den Tid, da Fugle i Grønland skaffes tilveje i større Antal og sendes til Zoologisk Museum, hvor den ældre

REINHARDT virkede og interesseret bestemte de nedsendte Fugle. I »Tidsskrift for Naturvidenskaberne« giver han i 1824 Oplysninger om de til Museet sendte Fugle og en Oversigt over alle kendte grønlandske Fuglearter. Tilvæksten var iøvrigt ikke imponerende; i de 44 Aar, der var forløbne, siden FABRICIUS's Fauna kom, var Artsantallet steget fra 46 til 55, men det skulde snart blive anderledes. I en Afhandling i »Videnskabernes Selskabs Skrifter« 1838 om Grønlands Fisk skriver REINHARDT tillige et Afsnit om Fugle og nævner deri ikke mindre end 18, hidtil ikke fra Grønland kendte Arter, mest tilvejebragte af GRAAH's Ledsager VAHL og HOLBØLL, et Navn der nu dukker op i Litteraturen om den grønlandske Fuglefauna. Om HOLBØLL's Betydning for Kendskabet til Grønlands Fugle kan man maaske bedst give et Begreb ved at anføre, at ved hans Samlervirksomhed voksede Tallet af Fugle, der kendtes fra Grønland, næsten til det dobbelte. CARL HOLBØLL, der var født i 1795, kom som ung Søofficer op til Grønland dels for at studere Hvalfangsten, dels for at gøre Indsamlinger til Zoologisk Museum, og til Grønland blev hele hans senere Tilværelse knyttet. Kort efter Hjemkomsten fra hans første to-aarige Rejse i Grønland ansattes han som Inspektør for Kolonierne i Nordgrønland, hvorfra han i 1828 forflyttedes som Inspektør til Sydgrønland med Bolig i Godthaab, og denne Stilling indehavde han til sin Død i 1856. Han sejlede da med et af den grønlandske Handels Skibe til Danmark; Skibet forsvandt undervejs, og man hørte aldrig noget til det eller ham siden. Som Inspektør i Grønland havde HOLBØLL den bedst mulige Lejlighed til at iagttage og samle Fugle, og han benyttede denne Lejlighed paa fortræffeligste Maade. Han anfører selv, at han gentagne Gange i aabent Fartøj har berejst hele Grønlands Kyst fra Julianehaab til Upernivik og nævner ogsaa, at han har ansporet Samlelysten hos den grønlandske Handels Embedsmænd, saa at han »er temmelig vis paa, at der paa den lange Kyststrækning fra Julianehaab til Upernivik ikke fanges noget sjældent Pattedyr, Fugl eller Fisk uden at acquireres for Videnskaben«. Det var ogsaa store Samlinger, han hjemsendte til Museet, hvor en stor Del af hans Fugle endnu findes. HOLBØLL's litterære Arbejder kom ikke helt til at svare til hans Samlervirksomhed

og til det Fond af Kundskaber om Fugle, han sad inde med. Hans største Arbejde var »Ornithologiske Bidrag til den grønlandske Fauna«, der blev trykt i »Naturhistorisk Tidsskrift« 1843, et Arbejde, som enhver, der giver sig af med Grønlands Fugle, maa søge tilbage til. Bogen blev i 1846 oversat til Tysk. Den indeholder foruden en kort almindelig Oversigt over Grønlands Fugle, en indgaaende Beskrivelse af Fjerdragter, Fældning, Udbredelse og biologiske Forhold vedrørende alle de Fugle, HOLBØLL havde truffet i Grønland. Racespørgsmaalet er han stærkt inde paa og opstiller flere nye Racer, der dog sjældent har kunnet holde for nærmere Prøvelse. Han er den første, der gør opmærksom paa de talrige tilfældige Arter, der andetsteds fra kommer strejfende til Grønland. Ogsaa en ny Art erkender han, Hvidsiskenen, som han kalder *Linota Hornemanni* efter Botanikeren JENS WILKEN HORNEMANN; nutildags regnes den vel for en af de talrige Racer af Graasiskenen, men den er dog temmelig afvigende fra de andre. En anden Race af Graasiskenen har faaet Navn efter HOLBØLL og desuden bærer den store amerikanske Form af den graastrubede Lappedykker hans Navn. HOLBØLL vedblev under hele sit Grønlandsophold at sende Fugle til Museet og den yngre REINHARDT, som havde afløst sin Fader, har i en Række Smaaafhandlinger beskrevet og omtalt dem; i en Afhandling fra 1853 nævner han saaledes ikke mindre end 14 nye Arter fra Grønland, for største Delen hjemsendte af HOLBØLL. WINGE, som ellers er sparsom med Ros, skriver i »Grønlands Fugle«: »Fremfor alle andre maa HOLBØLL nævnes som den, der har givet det vægtigste Bidrag til Kundskaben om Grønlands Fugle«.

Efter HOLBØLL's Død blev der stadig fra Embedsmænd i Grønland sendt Fugle til Museet, for hvilke REINHARDT gjorde Rede, og Tallet paa de grønlandske Arter vokser herved stadig. I RINK's Værk, »Grønland geografisk og statistisk beskrevet«, giver REINHARDT en Liste over de trufne Arter, hvis Antal nu var vokset til 117; hans sidste Meddelelse om grønlandske Fugle er fra 1881, to Aar før hans Død.

Fra den nordlige Del af Østkysten foreligger der fra den anden tyske Nordpolsrejse ornithologiske Iagttagelser af PANSCH og de af ham hjembragte Fugle blev nærmere beskrevne af Bremerornithologen OTTO FINSCH.

Vi er nu naaet til de sidste to Aartier af det 19. Aarhundrede og kommer til ornithologiske Arbejder og Virken af Mennesker, som jeg selv har levet sammen med og for en Dels Vedkommende kendt personlig. Tidsrummet kan passende afsluttes med HERLUF WINGE's Bog om Grønlands Fugle, der kom i 1898, et Værk der indeholder al vor daværende Kendskab om de Fugle, der var trufne i Grønland. Der er tre Navne, som der er særlig Grund til at fremhæve fra dette Tidsrum: FENCKER, HAGERUP og WINGE. EDGAR CHRISTIAN FENCKER var født i 1844, døde i 1904, efter at han i 1899 var gaaet hjem fra Grønland, hvor han havde været fra 1868, den overvejende Del af Tiden i Nordgrønland; de sidste 7 Aar var han Inspektør i Sydgrønland og boede da i Godthaab. FENCKER var en ivrig og kundskabsrig Ornitholog og havde store Samlinger af Æg, Skind og opstillede Fugle. Man kan beklage, at den største Del af hans Samlinger gik til »The Smithsonian Institution« i Washington, medens kun en mindre Del havnede paa Museet i København, hvor de fylder meget stærkt i Samlingen af opstillede grønlandske Fugle. FENCKER's litterære Arbejder var kun faa; i vort Tidsskrift findes i 23. Aargang en Del af hans efterladte Optegnelser, udgivne af hans Søn H. FENCKER og HENNING SCHEEL, medens talrige Meddelelser efter hans Optegnelser er anførte af WINGE i hans Bog om Grønlands Fugle. FENCKER havde selv til Hensigt at udgive en Bog om Nordgrønlands Fugle, og han, som var en fortræffelig Tegner og Maler, havde til dette Værk malet en Mængde Akvareller af grønlandske Fugle. Man kan i høj Grad beklage, at dette Arbejde ikke blev til noget, thi næppe nogen, der i det sidste halvhundrede Aar har siddet i Grønland, har haft et saa nøje Kendskab til Fuglene og været i Besiddelse af et saa rigt Materiale.

Det største samlede Arbejde, som efter HOLBØLL's Tid fremkom om Grønlands Fugle, skyldtes Arkitekt HAGERUP, der i 2½ Aar havde været ansat ved Kryolithbruddet Ivigtut. I 1889 udkom hans Iagttagelser herfra i det amerikanske Tidsskrift »The Auk« og i 1891 hans Bog »The Birds of Greenland«, der indeholder et fyldigt Uddrag af hans Optegnelser fra Ivigtut og desuden en Liste over Grønlands samtlige Fugle, som han opgør til 139 Arter, af hvilke dog WINGE vil lade

de 19 udgaa. HAGERUP gensaa aldrig Grønland, men nærede stedse en stor Interesse for dette Lands Fuglefauna. Hans andre ornithologiske Arbejder omhandlede danske Fugle; i nogle Aar syslede han med Forarbejderne til et Arbejde om de Fugle, der yngler i Kirketaarne, og havde hertil samlet et stort Materiale, der endnu eksisterer, men desværre aldrig blev bearbejdet. Hagerup var Arkitekt og boede en lang Aarrække i Kolding; han døde i 1919.

Fra samme Egn som HAGERUP's Iagttagelser falder mine egne Optegnelser, der er offentliggjorte i »Vidensk. Meddelelser fra naturhistorisk Forening« 1892 og 1894, sammen med en Del af KRABBE gjorde Iagttagelser fra samme Egn. TH. N. KRABBE virkede som Læge ved Arsuk i 1889—90, var senere i en Aarrække Distriktslæge i Godthaab. Selv var jeg Læge i Ivigtut 1890—91, i Arsuk Sommeren 1893. Baade Ivigtut og Arsuk ligger ved Arsukfjorden paa c. 61° n. B., Arsuk ved Munden af Fjorden, Ivigtut 2 Mil længere inde; herfra til Bunden af Fjorden er der to Mil. Egnen om denne Fjord kan nok siges at være en af de ornithologisk bedst undersøgte Lokalteter i Grønland; landskabelig set hører Fjorden til de allersmukkeste i Sydgrønland. Iagttagelserne fra Arsukfjorden suppleredes fra Egnen længere sydpaa, Fjordkomplekset ved Julianehaab, af den nylig afdøde Forfatter og Arkæolog DANIEL BRUUN, der i Sommeren 1894 berejste disse Egne og bragte mange gode Oplysninger derfra. BRUUN's Resultater fremkom ogsaa i »Vidensk. Meddelelser fra naturhistorisk Forening«. Fra tysk Side kom der i disse Aar en Del mindre Arbejder om Fugle, dels af VANHÖFFEN, som selv havde rejst en Del i Grønland, dels af SCHALOW og FINSCH, som bearbejdede nedsendte Samlinger, Arbejder, som dog ikke bragte noget særlig Nyt. Fra de samme Aar foreligger et engelsk Arbejde af ALFRED NEWTON, »Birds of Greenland«, en Liste over de Arter, som den Gang kendtes der.

Fra Østgrønland kom der i de sidste Aar af Aarhundredet nogle Meddelelser, saaledes fra RYDER's Ekspedition i 1891—92, hvor EDVARD BAY var med som Zoolog, og paa hvilken Ekspedition særlig Egnen om Scoresbysund blev undersøgt, foruden at der foreligger nogle Meddelelser fra Angmagssalik. BAY skrev i Rejseberetningen (Meddelelser om Grønland Bd. 19)

en lille Artikel om de paa Rejsen iagttagne Fugle; han deltog senere i SVERDRUP'S Ekspedition til det nordvestlige Amerika, og det Materiale, han der samlede, er nylig bleven bearbejdet. Efter nogen Tids Ophold i Danmark rejste BAY til Siam, hvor han opholdt sig i en Aarrække, vendte derpaa hjem til Danmark og er død herhjemme.

I 1894 var der af Danmark oprettet en Handelsplads, Angmagsalik paa Grønlands Østkyst, omtrent paa $65\frac{1}{2}^{\circ}$ n. B., den Egn, som var undersøgt paa G. HOLM'S Ekspedition i 1883—85, og som er saa kendt fra HOLM'S Overvintring. JOHAN PETERSEN, der havde deltaget i HOLM'S Ekspedition, blev Kolonibestyrer i Angmagsalik; han og jeg havde rejst sammen i Grønland i 1893, og vi havde aftalt, at han fra Angmagsalik skulde sende Fugle og Optegnelser til mig. Den første Beretning fra ham og om de af ham nedsendte Fugle kom i »Videnskabelige Meddelelser fra naturhist. Forening« i 1898, og den blev Indledningen til en Række Offentliggørelser af hans Optegnelser og Indsamlinger, som endte med Arbejdet »The Birds of Angmagsalik« (Meddelelser om Grønland Bd. 58, 1926). Heri omtales fra Angmagsalikeggen 73 Arter, af hvilke ikke mindre end 30 var tilfældige Gæster, deriblandt ikke faa for Grønland nye Arter. Den lille Artikel om PETERSEN'S først nedsendte Fugle er det sidste Arbejde, WINGE nævner i sin Fortegnelse over Grønlands ornithologiske Litteratur, og han angiver, at Tallet af grønlandske Fugle dermed var naaet til 127.

I 1898 udkom H. WINGE'S »Grønlands Fugle«, det Værk, som enhver, der giver sig af med at studere Fugleverdenen i Grønland, atter og atter maa ty til. I det i 1879 paabegyndte »Meddelelser om Grønland«, hvoraf nu omkring 100 Bind er udkomne, var der paabegyndt en Oversigt over Grønlands hele Fauna, et Arbejde, som iøvrigt endnu ikke er afsluttet. Man havde anmodet WINGE om at skrive om Fuglene, og det saaledes fremkomne, et Værk paa over 300 Sider, vidner om WINGE'S Kendskab til Fuglene i det hele tåget, ikke mindre end om hans overordentlige Flid og Omhu. Der var næppe nogen, der ikke selv havde opholdt sig i Grønland, der kunde have præsteret et lignende Arbejde. Bogen begynder med en Oversigt over alt, hvad der er skrevet om Grønlands Fugle

fra de ældste Tider til 1898, en yderst værdifuld Litteraturliste. Dernæst følger en almindelig Oversigt over Grønlands Fugle og deres Tillæmpning til at leve i det barske Land, en Omtale af de tilfældige Gæster blandt Fuglene og et Kapitel om, hvorfra Grønland har sin nuværende Fauna. Det blev 129 Arter, WINGE i det hele behandlede, idet han ikke regnede med, men i et særligt Kapitel gjorde Rede for alle dem, hvis Berettigelse til at medregnes kunde være tvivlsom. WINGE giver indgaaende Besked om hver Art, dens Racer, Fjerdragt, Forekomst, Levevis og Føde. Hvad angaar Materialet til dette Værk, da var WINGE bedre forsynet end nogen, der tidligere havde skrevet om Grønlands Fugle, idet han havde til Raadighed Museets Samlinger, der netop i de sidste Aar var betydeligt forøgede for de grønlandske Fugles Vedkommende. Hovedparten bestod tidligere af, hvad HOLBØLL havde skaffet tilveje, og hvad der efterhaanden var sendt til Museet af forskellige Embedsmænd og andre i Grønland. Hertil var nu kommen FENCKER's Samling, BAY's Fugle fra Østgrønland og en Samling paa et Par hundrede Skind, som jeg dels selv havde hjembragt, dels faaet sendt; WINGE fortalte mig en Gang, at næstefter HOLBØLL var jeg den, der havde bidraget mest til Museets Samling af grønlandske Fugle. Museets grønlandske Samling naaede vel langt fra den Størrelse, som den har nu, men der var dog næppe noget Museum, der havde en tilsvarende. Litteraturen havde WINGE gennemgaaet med største Omhu, deriblandt alle Rejseberetninger fra Grønland; til Raadighed havde han desuden Museets Manuskripter og Breve, og havde faaet overladt FENCKER's Optegnelser fra Nordgrønland. Ved hver Art anfører WINGE, hvad der findes om den i Litteraturen, og citerer ofte denne ret fuldstændigt; det kan ikke nægtes, at det er enkelte Steder paa hele den lange Kyststrækning, der dominerer og ret faa Navne, der atter og atter gaar igen.

Med WINGE's Værk fra 1898 fandt jeg det rimeligt at slutte denne Oversigt over Grønlands ældre Ornithologi. Der foreligger siden den Tid mange udmærkede Arbejder om de grønlandske Fugle af Mennesker, der har boet i Landet eller foretaget Ekspeditioner dertil, og talrige Samlinger er hjembragte. Det viser sig ogsaa ved, at E. LEHN SCHIØLER i Bind II af »Danske Fugle«, som han indleder med en Oversigt over Grøn-

lands Fugle og Litteraturen om dem, kunde omtale 168 Arter mod WINGE's 129. De ny tilkomne Arter hidrørte dels fra, hvad LEHN SCHIØLER selv havde faaet sendt fra Grønland, dels fra KRABBE's Samlinger og fra hvad MANNICHE havde hjembragt, og dels fra hvad JOHAN PETERSEN havde fremskaffet fra Angmagsalik og i Tidens Løb sendt til mig, et Materiale, der i sin Helhed er overgaaet til Zoologisk Museum.

En nøjagtig Fortegnelse over de i det foregaaende omtalte Arbejder har jeg ikke anset for nødvendig, da der foruden i nogle ældre Bibliografier findes indgaaende Omtale af den grønlandske zoologiske Litteratur i nedenstaaende Værker, hvor man let vil kunne finde de Afhandlinger, jeg har omtalt:

C. C. A. GOSCH: Populær Fremstilling af de videnskabelige Grundsætninger for Naturvidenskabens især Zoologiens Studium. Med en Udsigt over den danske zoologiske Litteratur. Kbhvn. 1870—78.

P. LAURIDSEN: Bibliographia Groenlandica. (Meddelelser om Grønland Bd. 13). Kbhvn. 1890.

HERLUF WINGE: Grønlands Fugle (Meddelelser om Grønland Bd. 21). Kbhvn. 1898.

SVEND DAHL: Bibliotheca zoologica Danica 1876—1906. Kbhvn. 1910.

E. LEHN SCHIØLER: Kortfattet Oversigt over ornithologiske Skrifter behandelende Grønlands Fuglefauna. I »Danmarks Fugle«, Bd. II. Kbhvn. 1926.

SILKEHALEN, *BOMBYCILLA GARRULA*, I DAN- MARK I VINTERHALVAARET 1932—33

AF

P. JESPERSEN

Da der i Efteraaret 1932 viste sig en Del Silkehaler her i Landet, henvendte jeg mig til en Række fugleinteresserede Mennesker for at faa samlet Oplysninger om Artens Optraeden. Yderligere blev der foruden i nærværende Tidsskrift optaget en Opfordring til at indsende Meddelelser om Iagttagelser i følgende Tidsskrifter: »Naturens Verden«, »Flora og Fauna«